



Prawo i polityka penitencyjarna – warsztaty ze stosowania prawa


Zajęcia nr 3 - wykonywanie kary pozbawienia wolności – środki oddziaływania penitencyjarnego, prawa skazanych

Mgr Agata Hulak
13 grudnia 2017

Środki oddziaływania penitencyjnego

- Zajęcie skazanych różnymi czynnościami w trakcie odbywania kary:
 - ma znaczenie dla podtrzymania ich kondycji fizycznej i psychicznej;
 - ogranicza możliwość negatywnego oddziaływania zdemoralizowanych współskazanych;
 - może przyczyniać się do obniżania kosztów wykonywania kary;
 - jest czynnikiem stabilizującym nastroje wśród więźniów.
- Wpływ na zachowanie skazanych mają również praktyki religijne, stosowane nagrody i ulgi, a także - w pewnym stopniu - stosowane sankcje za przekroczenia.

- Systemy penitencjarne w wielu krajach uniemożliwiają prowadzenie efektywnej działalności resocjalizacyjnej
- powoduje to np. nadmierna represyjność, nędza panująca w jednostkach penitencjarnych, zjawisko przeludnienia.
- W Polsce barierą dla prawidłowego przebiegu resocjalizacji stanowiło lub nadal stanowi wiele czynników – np. przeludnienie występujące w jednostkach penitencjarnych, czy też niedofinansowanie działalności penitencjarnej.
- Regulacje zawarte w treści aktów prawa międzynarodowego i europejskiego zalecają zapewnienie więźniom programów ich aktywizacji, które obejmują różne aktywności, w tym aktywności zawodowe, programy terapeutyczne, edukacyjne, kontakty z rodziną i światem zewnętrznym, sport, zajęcia kulturalne itp.

- 
- Oddziaływania penitencjarne uzależnione są od m.in. wymiaru orzeczonej kary pozbawienia wolności, gdyż okres pozbawienia wolności warunkuje podjęcie odpowiednich działań, stosownie do okresu jaki skazany ma spędzić w jednostce penitencjarnej.
 - Istotnym czynnikiem jest również stwierdzenie potrzeb w zakresie oddziaływań penitencjarnych.

Podstawowe środki oddziaływania

- Katalog podstawowych środków oddziaływania został zamieszczony w art. 67 k.k.w., którego treść wyznacza także cele wykonywania kary;
- I tak zgodnie z treścią art. 67 § 3 k.k.w. do podstawowych środków oddziaływania zalicza się:
 - pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych,
 - nauczanie,
 - zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe,
 - podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym,
 - środki terapeutyczne.

Zatrudnianie skazanych

- Zatrudnienie osób pozbawionych wolności stanowi ważną formę aktywizacji skazanych i jest uznawane za jeden z podstawowych środków oddziaływania penitencyjnego.
- Najważniejsze funkcje zatrudnienia skazanych:
 - zaspokajanie psychicznie silnie odczuwanej potrzeby aktywności i ruchu,
 - wzmocnienie lub nabycie nawyku pracy,
 - podniesienie umiejętności zawodowych lub też uzyskanie ich w trakcie pracy
 - uzyskanie korzyści ekonomicznych dla skazanego i jego rodziny.

- Skazanemu zapewnia się w miarę możliwości świadczenie pracy.
- Skazanego zatrudnia się na podstawie skierowania do pracy albo umożliwia się skazanemu wykonywanie pracy zarobkowej w ramach:
 - umowy o pracę,
 - umowy zlecenia,
 - umowy o dzieło,
 - umowy o pracę nakładczą
 - lub na innej podstawie prawnej.
- Zatrudnienie skazanego następuje za zgodą i na warunkach określonych przez dyrektora zakładu karnego, zapewniających prawidłowy przebieg odbywania kary pozbawienia wolności.
- Zdolność skazanego do pracy oraz w miarę potrzeby rodzaj, warunki i czas pracy określa lekarz.
- Przy kierowaniu do pracy uwzględnia się w miarę możliwości zawód, wykształcenie, zainteresowania i potrzeby osobiste skazanego.

- Jeżeli skazanego zatrudnia się na podstawie skierowania do pracy, zatrudnienie przy pracach szkodliwych dla zdrowia wymaga jego pisemnej zgody.
- Pracę zapewnia się przede wszystkim skazanym zobowiązanym do świadczeń alimentacyjnych, a także mającym szczególnie trudną sytuację materialną, osobistą lub rodzinną.
- Skazanego instruuje się o sposobie wykonywania przydzielonej pracy, szkoli w zakresie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, przepisów przeciwpożarowych oraz obsługi maszyn i urządzeń, a także zapoznaje z podstawowymi zasadami i normami pracy oraz zasadami wynagradzania za pracę.
- Skazany jest obowiązany pracować sumiennie i wydajnie, przestrzegać dyscypliny i regulaminu pracy, przepisów porządkowych, przeciwpożarowych oraz bezpieczeństwa i higieny pracy, a także dbać o porządek w miejscu pracy jak również o stan obsługiwanych maszyn i urządzeń.
- Zatrudnienie dzieli się na prace wykonywane odpłatnie i nieodpłatnie (np. prace porządkowe, pomocnicze, wykonywane na cele charytatywne).

Regulacje prawne dot. zatrudnienia skazanych

- Najistotniejsze regulacje prawne dotyczące zatrudnienia jednostek odbywających karę pozbawienia wolności zostały zawarte w treści:
 - a) ustawy z dnia 06.06.1997r. Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. z 1997r. Nr 90 poz. 557, z póź. zm, (art. 121-129)
 - b) ustawy z dnia 28 sierpnia 1997r. o zatrudnieniu osób pozbawionych wolności, Dz. U. z dnia 09.10.1997r. Nr 123, poz. 777 (tekst jednolity)
 - c) ustawy z dnia 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 1998r. Nr 137, poz. 887, z późn. zm.
 - d) ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. 1974 nr 24 poz. 141) - dotyczy działu VI oraz X

1. Program rządowy - "Praca dla więźniów". Na czym polega?

I FILAR BUDOWA HAL PRODUKCYJNYCH



II FILAR ULGI DLA PRZEDSIĘBIORCÓW



III FILAR PRACA NIEODPŁATNA WIĘŹNIÓW



Program pracy więźniów ogłoszony przez Ministerstwo Sprawiedliwości zakłada budowę hal produkcyjnych przy zakładach karnych, rozszerzenie zakresu możliwości nieodpłatnej pracy więźniów na rzecz samorządów oraz ulgi dla przedsiębiorców zatrudniających więźniów. Program nie będzie finansowany z pieniędzy podatników, ponadto obniży koszty wykonywania kary pozbawienia wolności. Źródłem finansowania Programu jest utworzony w wyniku nowelizacji ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności (Dz. U. z 2014 r., poz. 1116) Fundusz Aktywizacji Zawodowej Skazanych oraz Rozwoju Przywięziennych Zakładów Pracy - wchodząc w życie z dniem 8 marca 2011r. W pierwszym filarze w latach 2016-2023 zakładana jest realizacja budowy m.in. 4 hal produkcyjnych przy zakładach karnych na Dolnym Śląsku (Zakład Karny w Zarębie, Strzelinie, Głogowie oraz Kłodzku), które pozwolą na pozyskanie nowych miejsc pracy dla ok. 200 więźniów. Drugi filar polega na rozszerzeniu zakresu możliwości nieodpłatnej pracy osadzonych na rzecz samorządów. Trzeci filar dotyczy wprowadzenia większych ulg dla przedsiębiorców zatrudniających więźniów. Obecnie pracodawcom przysługuje zwrot w formie ryczału w wysokości do 35% wynagrodzeń zatrudnianych skazanych brutto.

2. Korzyści dla przedsiębiorców zatrudniających osoby pozbawione wolności



Zwrot w formie **ryczałtu** w wysokości do **35%** wynagrodzenia brutto.



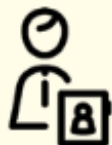
Przedsiębiorca zatrudniający skazanego odpłatnie, spełniający kryteria określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 stycznia 2012 r. w sprawie Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych oraz Rozwoju Przywiąziennych Zakładów Pracy, może uzyskać nieoprocentowaną **pożyczkę** bądź dotację.



Pracodawca zwolniony jest z obowiązku stosowania **przepisów prawa pracy** (z wyjątkiem przepisów dotyczących czasu pracy oraz BHP).



Brak potrzeby zawierania **indywidualnych umów** o zatrudnieniu osób pozbawionych wolności.



Prawo wnioskowania o zmianę miejsca i rodzaju pracy lub wycofania osoby pozbawionej wolności z zatrudnienia **bez zachowania formy i terminów** przewidzianych w prawie pracy.



Nie odprowadza się **składki zdrowotnej**, brak potrzeby wypłacania **zasiłku chorobowego** za okres przebywania skazanego na zwolnieniu lekarskim.



Wynagrodzenie naliczane proporcjonalnie do faktycznie przepracowanych godzin bez względu na powody nieobecności w pracy.



Urlop wypoczynkowy w wymiarze tylko **14 dni roboczych**.



Korzystanie z **darmowej ochrony** obiektów produkcyjnych zlokalizowanych na terenach ścisłych jednostek organizacyjnych Służby Więziennej.



Możliwość **szkolenia skazanych** w pożądanym przez przedsiębiorcę zawodach w ramach europejskiego Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 – PO WER.

Nauczanie skazanych

- W zakładach karnych prowadzi się nauczanie obowiązkowe w zakresie szkoły podstawowej, a także umożliwia się nauczanie w zakresie ponadpodstawowym i na kursach zawodowych.
- Zawodowe szkolenie kursowe może być w całości lub częściowo odpłatne.
- Zakład karny ma obowiązek prowadzenia nauczania, stosownie do możliwości i uzdolnień młodocianych skazanych.
- Pierwszeństwo w uzyskaniu możliwości objęcia nauczaniem w szkole ponadpodstawowej i na kursach zawodowych mają skazani, którzy nie mają wyuczonego zawodu albo po odbyciu kary nie będą mogli go wykonywać, a także nie ukończyli 21 roku życia.
- Skazanym nie posiadającym wystarczających środków pieniężnych udostępnia się nieodpłatnie niezbędne podręczniki i pomoce naukowe.

- W wypadku zaistnienia poważnych przyczyn uniemożliwiających skazanemu realizację obowiązku nauczania możliwe jest czasowe zwolnienie go z realizacji tego obowiązku.
- Skazani mogą za zgodą dyrektora zakładu karnego uczyć się w szkołach poza obrębem zakładu karnego, jeżeli spełniają ogólnie obowiązujące wymagania w oświacie publicznej, zachowują się poprawnie oraz nie zagrażają porządkowi prawnemu.
- Dyrektor może zezwolić skazanemu na udział w konsultacjach i zdawanie egzaminów poza zakładem karnym, jeżeli spełnia on określone warunki. Uprawnienie to nie obejmuje jednak skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności.
- Praca w warsztatach szkolnych i praktyczna nauka zawodu jest obowiązkowa, jeżeli wynika z programu nauczania. Praktyczna nauka zawodu może być połączona z pracą produkcyjną, jeżeli jest to zgodne z tym programem.
- Skazanemu wywiązującemu się z obowiązków ucznia po roku nauki można udzielić 14-dniowego urlopu, jeżeli nie ma on prawa do takiego urlopu z tytułu wykonywanej pracy, w ramach którego korzysta on z takich uprawnień i ulg, jakie w okresie urlopu przysługują skazanemu pracującemu

Działalność kulturalno-oświatowa, społeczna, zajęcia sportowe

- W zakładach karnych stwarza się skazanym warunki odpowiedniego spędzania czasu wolnego.
- W tym celu organizuje się zajęcia kulturalno -oświatowe, wychowania fizycznego i sportowe oraz pobudza aktywność społeczną skazanych.
- W każdym zakładzie karnym prowadzi się zwłaszcza wypożyczalnię książek i prasy dla skazanych oraz stwarza możliwość korzystania z urządzeń audiowizualnych w świetlicach i w celach mieszkalnych.
- Korzystając z tych urządzeń skazany nie może zakłócać ustalonego porządku w zakładzie.
- Skazanym można zezwolić na tworzenie zespołów w celu prowadzenia działalności kulturalnej, oświatowej, społecznej i sportowej.
- Z tych względów można również zezwolić na nawiązywanie kontaktów oraz na współdziałanie z odpowiednimi stowarzyszeniami, organizacjami i instytucjami.
- W szczególności można zezwolić na podejmowanie prac na cele publiczne, jak również na realizację innych społecznie uznanych celów

Kontakty skazanych z rodziną (bliskimi) i światem zewnętrznym

- Podtrzymywanie i rozwijanie kontaktów skazanego z rodziną (bliskimi) i światem zewnętrznym zostało uznane w kodeksie karnym wykonawczym za jeden z podstawowych instrumentów oddziaływania na skazanych.
- Takie stanowisko zajmowane jest również w penitencjarystycie światowej od kilkudziesięciu lat.
- W postanowieniach Reguł Minimalnych i Europejskich Reguł Więziennych kontakty te zostały uznane za niezbędne dla utrzymania więzi rodzinnej, właściwej kondycji psychicznej więźniów oraz ich przyszłej społecznej readaptacji.
- Poza kontaktami z osobami bliskimi możliwa jest też łączność skazanych z instytucjami, stowarzyszeniami.
- Kontakty ze światem zewnętrznym obejmują również zezwolenia na wizytowanie zakładów karnych przez osoby reprezentujące świat nauki, prowadzące badania penitencjarne, kryminologiczne itp.

Prawa skazanego

- Skazanego po osadzeniu w zakładzie karnym należy bezzwłocznie poinformować o przysługujących mu prawach i ciążących na nim obowiązkach.
- Skazanemu należy umożliwić mu zapoznanie się z przepisami kodeksu karnego wykonawczego i regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, oraz poddać odpowiednim badaniom lekarskim i zabiegom sanitarnym.

Prawa skazanych - katalog

Art. 102. Skazany ma prawo w szczególności do:

- 1) odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia wyżywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny;
- 2) utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi;
- 3) korzystania z wolności religijnej;
- 4) otrzymywania związanego z zatrudnieniem wynagrodzenia oraz do ubezpieczenia społecznego w zakresie przewidzianym w odrębnych przepisach, a także pomocy w uzyskiwaniu świadczeń inwalidzkich;
- 5) kształcenia i samokształcenia oraz wykonywania twórczości własnej, a za zgodą dyrektora zakładu karnego do wytwarzania i zbywania wykonanych przedmiotów;
- 6) korzystania z urządzeń i zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, radia, telewizji, książek i prasy

- 7) komunikowania się z obrońcą, pełnomocnikiem, właściwym kuratorem sądowym oraz wybranym przez siebie przedstawicielem, o którym mowa w art. 42;
- 8) komunikowania się z podmiotami, o których mowa w art. 38 §1;
- 9) zapoznawania się z opiniami, sporządzonymi przez administrację zakładu karnego, stanowiącymi podstawę podejmowanych wobec niego decyzji;
- 10) składania wniosków, skarg i próśb organowi właściwemu do ich rozpatrzenia oraz przedstawiania ich, w nieobecności innych osób, administracji zakładu karnego, kierownikom jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sędziemu penitencjarnemu, prokuratorowi i Rzecznikowi Praw Obywatelskich;
- 11) prowadzenia korespondencji z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka



Stemple w jednej z cel mieszkalnych
(ZK Jastrzębie Zdrój)



Sposób zabudowy kąjika sanitarnego
(AŚ Szczytno)

Raport z działalności
Krajowego
Mechanizmu Prewencji
w roku 2013



Siłownie (AŚ Suwałki)



Raport z działalności
Krajowego
Mechanizmu Prewencji
w roku 2015



Kącik dla dzieci w sali widzeń (AŚ Suwałki)

Raport z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2015

Raport z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2014



Jeden ze sposobów ochrony przed mrozem
w celi mieszkalnej (AŚ Warszawa-Białołęka)



Cela mieszkalna (AŚ Warszawa-Białołęka)

Materiały źródłowe

- T. Szymanowski, *Prawo karne wykonawcze z elementami polityki karnej i penitencjarnej*, Warszawa 2017,
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy, Dz.U. 1997 nr 90 poz. 557
- Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej we Wrocławiu, „Zatrudnienie więźniów” <http://www.sw.gov.pl/strona/okregowy-inspektorat-sluzby-wieziennej-we-wroclawiu-zatrudnienie-wiezniow>,
- Raport z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2015, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/raporty-rpo-z-dzialalnosci-w-polsce-krajowego-mechanizmu-prewencji>
- Raport z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2014, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/raporty-rpo-z-dzialalnosci-w-polsce-krajowego-mechanizmu-prewencji>
- Raport z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2013, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/raporty-rpo-z-dzialalnosci-w-polsce-krajowego-mechanizmu-prewencji>